

1760. SLUIS MOET BUIT DUINKERKER KAPERS PIETER EN JAN MOREL VRIJGEVEN

J.G.L. de Brock

Europa was sedert 1757 weer volop in beroering. Frederik de Grote van Pruisen moest het hoofd bieden aan Rusland, Oostenrijk, Frankrijk, Zweden en de kleinere Duitse vorsten met geen andere bondgenoot dan Engeland-Hannover.

De zeeoorlog tussen Fransen en Engelsen was voor de laatsten niet zo slecht verlopen. Het was de eerste oorlog met Frankrijk waarin de Engelsen hun voornaamste aandacht en inspanning op overzeese verovering richtten. De vernietiging van de Franse posities in Noord-Amerika en zelfs in de Antillen was hun oogmerk. De Engelse steun aan Frederik de Grote was bedoeld om de Fransen met hun continentale politiek de handen vol werk te geven. Amerika moest volgens de Engelse opvatting in Europa gewonnen worden. Aanvallen op de Franse kust dienden mede daartoe. Intussen werden grote expedities uitgerust om Canada te veroveren. Quebec werd in 1760 overrompeld door de Engelsen.

Door de oorlogen betaalde de koopvaardij haar tol. Kaperij werd door de oorlogvoerenden in ruime mate en waar ook maar mogelijk bedreven. Ook schepen van de Verenigde Republiek vielen de kapers in handen.

Op 30 november 1758 had een deputatie van Hollandse kooplieden prinses-weduwe Anna van Hannover nog verzocht om haar vader George II van Engeland aan te spreken over de in beslag genomen Staatse schepen door de Engelsen. Sedert augustus 1757 waren maar liefst 60 schepen opgebracht.

In de Verenigde Republiek heersten felle anti-Britse gevoelens. De Fransen trachtten natuurlijk hiervan gebruik te maken en de Republiek van haar standpunt af te brengen en hun kant te kiezen, derhalve tegen Engeland.

In maart 1759 zond de Staten-Generaal nogmaals een delegatie naar Londen om over de terug-gave van de in beslag genomen koopvaardijschepen te onderhandelingen. De delegatie vond bij de Engelsen weinig gehoor.

Gezien de strijd op zee en in de koloniën tussen Engeland en Frankrijk, was het niet verwonderlijk, dat schepen door beide strijdende partijen gekaapt werden. Op 28 oktober 1760 vertrok uit Harwich de Engelse pakketboot "de Prince van Orange" met bestemming Hellevoetsluis.

Aan boord van het schip, dat een vrij groot aantal bemanningsleden had, gezien het totaal van 24 slaappegelegenheden, stonden een tiental kanonnen aan dek op scheepsrolpaarden gemonteerd, terwijl twee zogenaamde draaibassen op de plecht stonden opgesteld. Geweren - reeds geladen - en degens waren aan boord ter verdediging tegen mogelijke aanvallers.

De pakketboot had een bijzondere lading aan boord die men in oorlogstijd en het daarmee samengaande kapersgevaar toch niet zou verwachten. Philip Salomons, koopman in Amsterdam, had zijn vertegenwoordiger in Londen, Michel Salomons, voor zijn rekening aan de koopman Mores Creehiels een kistje doen verzenden, inhoudende zeven lasten goud, een pakje ruwe robijnen en een zilveren etui. De goederen behoorden zowel aan Philip toe als aan de koopman Creehiels.

Toevallig, misschien wel te zeer toevallig, vertrok op 29 oktober 1760 uit het Franse Duinkerken het kaperschip D'Augustijne met een kapersbrief van gelijke datum. Het kaperschip, onder commando van de Vlaams sprekende Jean Morel, ontmoette de pakketboot "de Prince van Orange" drie en een halve mijl uit de kust, ter hoogte van Goeree. Blijkbaar

zonder veel moeite was de pakketboot in handen van de kapers gevallen en de bemanning had hoogstwaarschijnlijk in sloepen de Hollandse kust opgezocht. Op de later te Sluis opgemaakte inventarislijst van het gekaapte schip op 8 november 1760 ontbreken de sloepen. De geweren, alhoewel geladen, lagen op de pakketboot nog in hun kist. Een gevecht, voorafgaande aan de overmeestering, mag uitgesloten worden geacht.

Jean Morel plaatste op de Engelse pakketboot als kapitein zijn naamgenoot Pieter Morel met als luitenant Augustijn La Conte, de heren Jarsin en Sachmoorter, beiden boekhouders van de rederij waarvoor gevaren werd, en de nodige bemanning. Over een eventuele verdere vracht dan het hiervoren vermelde kistje van Salomons wordt later nergens gerept.

Door zwaar weer werd de prijskapitein Pieter Morel op de gekaapte Engelse pakketboot gedwongen rustig water te zoeken en verzeilde daardoor op zaterdag 1 november in het Zwin en strandde in de nacht van zondag op maandag op het hoofd Oranje nabij Sluis. Blijkbaar was het kistje zo belangrijk dat de kapitein, alvorens het schip strandde en mogelijk met de noodlottige gevolgen vandien, besloot het kistje in veiligheid te brengen en het de zondagvoormiddag 2 november te Sluis aan land bracht. Onder bewaking van een matroos werd het kistje afgeleverd in de herberg Rotterdam in exploitatie bij Andries Willems. De angst om het gekaapte schip te verliezen moet wel groot geweest zijn.

Bij aankomst te land had men zich tot de burgemeester van het bestuurscollege van Sluis gericht met de vraag of het toegestaan was het bewuste kistje in de stad te brengen om later weer terug aan boord te brengen en of soms voor het aan land brengen rechten betaald moesten worden. Ook de toenmalige militaire commandant van Sluis had geen bezwaren. Na geruststellende mededelingen vertrok Morel met zijn schepelingen, met uitzondering van de achter te blijven bewaker, naar de Prince van Orange om te trachten het gestrande schip alsnog te redden, hetgeen inderdaad gelukte door het te doen slippen van een kabel en het anker. Het schip werd daarna achter het "groot kasteel" in veiligheid gebracht.

Geen van de met de leiding belaste kapers was zich bewust van het plakkaat van de Staten-Generaal van de Verenigde Republiek van 3 november 1756 waarbij het verboden was gekaapte goederen in de Republiek aan land te brengen.

Vincent F. Bogaard kende de ordonnantie wel en als vertegenwoordiger van de Zeeuwse Admiraliteit trad hij als zodanig op en riep de kapers een halt toe.

Toen de kaperluitenant Augustijn La Conte op maandag 3 november de geldkist kwam ophalen werd hem door een gerechtsbode, namens de vertegenwoordiger van de Zeeuwse Admiraliteit, medegedeeld dat het kistje niet vertransporteerd of geopend mocht worden en dat het in de herberg moest blijven waar het in bewaring was opgeslagen. Tijdens de daarop volgende bespreking tussen de kapers en Bogaard werd duidelijk dat het kistje toch reeds geopend was geweest en wel in het bijzijn van de heer de Rieux, een van de reders van de Admiraliteit van Duinkerken omdat de Admiraliteit zich op de hoogte wou stellen van het soort munten. Het schriftelijk bevel tot opening van de kist kon echter niet overgelegd worden.

De kapers waren voornemens geweest om in stilte de in het kistje gevonden gouden munten terug aan boord van hun schip te brengen waartoe de kaperskapitein Jan Morel en de boekhouder Sachmoorter reeds drie zakken met munten uit de herberg hadden gehaald. Op gezag van Bogaard werden de zakken teruggebracht en twee kommiezen bij de geldkist geplaatst met opdracht te voorkomen dat de inhoud afgevoerd werd en zulks op grond van het gestelde plakkaat van 3 november 1756. Op het gekaapte schip werd beslag gelegd. De bemanning was door de kaperskapitein afgedankt. Op het schip werden een aantal soldaten uit het Sluise garnizoen geplaatst.

Uit een eerst op 7 november opgemaakte inventaris van het in de herberg "Rotterdam" bewaarde kistje met ijzeren beslag, bleek de volgende inhoud:

"in tien sacken, dewelke geopent sijnde, is bevonden.

- no. 1 Een sack gemerkt PS:no. 17 daar in een duijsend seven en vijftig en twee halve goude Moidors of Johannessen.
Acht en sestig goude croisanden en een quart.
- no. 2 Item een sack gemerkt IM no. 42 en daar in een sack gemerkt no. 5 waarin gevonden is dertien hondert vijf en vijftick goude Moidors of Johannessen. Twee Cruijsanden en een vier dobbele dito.
- no. 3 Een sack gemerkt IB en daar in een sack ongemerkt waar in bevonden is de volgende spetien agt hondert agt en sestig en een halve Moidoors of Johannessen. Een vier dobbele Kruijsaat. Negen en zelde dito. Twee agtste dito
- no. 4 Een sack gemerkt NS daarin bevonden agt hondert vijftwintig goude Moidors of Johannessen.
- no. 5 Een sack ongemerkt daar in bevonden vier hondert sevenentseventig goude Moidors of Johannessen.
- no. 6 Een dito sack ongemerkt daar in bevonden ses hondert veertien goude Moidors of Johannessen.
- no. 7 Een sack gemerkt TH:no. 9 daar in een sack sonder merk en in deselve bevonden drij hondert sevenestig Moidors of Johannessen.
- no. 8 Een ongemerkte opene sack daar in bevonden twee goude Moidors of Johannessen.
- no. 9 Een sack ongemerkt daar in bevonden twee hondery twintig goude Moidors of Johannessen.
- no. 10 Nog een versegelde sack gemerkt C:B no. 2 en daar in nog een ongemerkte sack, waarin bevonden is drij hondert sestien Moidors of Johannessen. Dertien goude Crusaden. Een Silvere Engelse Etuij. Een pakje Coraal."

Geen gekke buit, zo'n 4850 gouden munten, een zilveren etui en een aantal ruwe robijnen.

Bij de opening en daarop volgende inventarisatie waren van kaperzijde aanwezig De Rieux, een van de reders van D'Augustijne, Jarsin en Sachmoorter, beiden boekhouders van de rederij en Pieter Morel met Augustijn La Conte, respectievelijk geplaatste kapitein en luitenant op het gekaapte Engelse schip.

De kapers verklaarden niet geweten te hebben in strijd te handelen met de verbodsbepaling van 3 november 1756.

Philip Salomons, de mede-eigenaar van de geroofde munten enz., was te weten gekomen dat het gekaapte schip te Sluis was gearriveerd en dat het kistje met de zo belangrijke inhoud in Sluis aan land was gebracht. Zijn kans ruikende tot herwinning van zijn rechtmatige eigendom, wendde Salomons zich, bij schrijven van 11 november 1760, tot de Staten-Generaal met verzoek de Magistraat van Sluis op te dragen, conform het Plakkaat van 3 november 1756, de geroofde kist met inhoud in handen te stellen van 's-Lands Officieren, ressorterende onder het *Collegie der Admiraliteit in Zeeland* teneinde dit in verzekerde bewaring te stellen totdat een beslissing door de Staten-Generaal der Verenigde Republiek genomen zou zijn.

Bij beschikking van 21 november 1760 neemt de Staten-Generaal, in het voorbijgaan van de gerechtvaardigde aanspraak van Philip Salomons, een wel uiterst merkwaardige beslissing.

Het college van de Zeeuwse Admiraliteit werd aangeschreven ten spoedigste het kistje met de waardevolle inhoud over te doen brengen aan boord van de gekaapte Engelse pakketboot en de boot, zodra wind en weer het zou toelaten, naar zee te doen vertrekken en wel naar een Franse haven, naar keuze van de kaper. Op verzoek van Salomons tot het terugverkrijgen van zijn eigendommen werd afwijzend beschikt en de verzoeker werd verwezen naar de rechter die bevoegd zou zijn de handelswijze van de Franse kaper te beoordelen. Aan de heer D'Affing,

ambassadeur bij het Franse hof van Lodewijk XV werd medegedeeld dat de Staten-Generaal met verwondering kennis had genomen van het feit dat een zekere Franse Commissievaarder, die de Engelse pakketboot had geqaapt en het schip in het Zwin bij Sluis had gebracht, de euvele moed had gehad, in strijd met het Plakkaat van 3 november 1756, van boord een kistje met goud aan land te brengen en het alsdan vandaar te willen vervoeren. De ambassadeur werd opgedragen het Franse hof op de hoogte te stellen dat de kaper met het geroofde was toegestaan te vertrekken alhoewel hij gestraft kon worden omdat hij in strijd had gehandeld met de wetten van de Republiek in de hoop en de verwachting dat het "Hof" dit welgevallig zou zijn in de verwachting dat de vriendschap tussen beide staten "gecultiveerd" zou blijven. Bij de voorkomende passende gelegenheid moest de ambassadeur het Franse hof op de welwillendheid van de Republiek attent maken.

De ene dienst zou de andere dienst wel eens waard kunnen zijn!

Voor Salomons gloorde toch enige hoop. De ambassadeur kreeg ook de opdracht de belangen van de Republikeinse ingezetenen Salomons, die eigenaar pretendeerde te zijn van de aanwezige gouden munten in de opgebrachte pakketboot, onder de aandacht van het "Hof" te brengen in de hoop op teruggave van de eigendom.

De door de Staten-Generaal genomen beslissing zal mogelijk beïnvloed geweest zijn door de Engelse houding ten aanzien van de in de Republiek levende ant-Engelse gevoelens. De aanwezigheid van het Franse rijk op vrij korte afstand en de herinnering aan de Franse aanwezigheid in de periode 1745-1749 kan mede bepalend geweest zijn voor de genomen wonderlijke beslissing die in strijd was met de door de Staten-Generaal zelf uitgevaardigde regels met betrekking tot het aan land brengen van geqaapte goederen.

Op 10 december 1760 werd conform de beslissing van de Staten-Generaal te Sluis overgegaan tot de afwikkeling. Het kistje werd in aanwezigheid van zowel Jean als Pieter Morel en een aantal getuigen uit de Sluise magistratuur, t.w. Jacob Broekhuijsen en Adriaan Kleijman, geopend en de inhoud nageteld. Na accoord-bevinding werd het kistje verzegeld met het stadswapen en daarna aan boord gebracht. In een rapport werd een en ander vastgelegd en ondertekend door de aanwezigen. De vertegenwoordiger van de Zeeuwse Admiraliteit, Vincent F. Bogaard, werd decharge verleend en ontlast van de door de kaperkapitein Pieter Morel, via notaris Schansman, gedane aanmaning tot teruggave van het aan land gebracht kistje met inhoud.

Jean Morel had waarschijnlijk met zijn kaperschip D'Augustijne in de Roompot op wacht gelegen en om de tussentijd wat te korten de in zijn buurt komende koopvaardij-schepen lastig gevallen. Volgens een schrijven van de Zeeuwse Admiraliteit versperde in die tijd een Franse kaper uitvarende schepen en viel deze zelfs aan.

Bron: Gemeente-Archief Sluis

Bijlage

8-11-1760

Inventarische gedaan ten overstaan van de Heeren Pieter Andries De Jonge, als vervangende de heer Jacob Broekhuijsen, waarnemende de hoog Balliuge deser Stadt, mitsgaders Johan Stanislaus Fabricius en Adriaan Kleijman Schepenen, Commissarissen uijt de Agtbare Magistraat der Stadt Sluijs, waterregt en Nieuwmuiden van de volgende goederen bevonden in een Engelse prijs zijnde een pacquetboot genaamd de Prince van Oranje liggende op stroom in het Zwin alhier, genomen door Capiteijn Jean Morel, voerende de kaper d'Augustijne van Duijnkerke en na alhier gebragt door Pieter Morel op Maandag den derden dezer maand November, welke inventarisatie is gedaan ter requisitie van de heer Vincent Ferdinand Bogaard waarnemende wegens het Edele Mogende Collegie ter Admiraliteit in Zeeland het licent binnen deze stad, zulks ingevolge het placcaat van haar Hoog Mogende de Heeren Staten Generaal der Verenigde Nederlanden dato derden November zeventien hondert zes en vijftig en is dezelve prijs bevonden te leggen vertuijt voor een groot en een kleijn anker, verlaten van het ganse schepenvolk, doch bewaard werdende door een Comis ter recherche binnen deze Stad en vijf man van het guarnisoen, op orde van den Heer Licentmeester daar op geplaatst, daar in bevonden als volgt:

Eerst in de kajuijt
In de eerste bedstede
Een bed
Een kussen
Drie wolle dekens

In de twee bedstede
Een bed
Een hoofdpeuliuwe
Een kussen
twee wollen en een gestikte deken
zijnde het onder de twee bedsteden volgepakt met zeijlagie, schietende gedeeltelijk tot onder de volgende bedstede

In de derde bedstede
Een bed
twee hoofd peuluwen
Een kussen
twee wollen en een gestikte deken
Verder onder dezelve een partij ledige flesschen
Vijftien brooden. Engels zout in matwerk gepakt, en een houte kistje met wat rommelinge.

In de vierde bedstede
Een bed
Een hoofdpeuluwe
Een kussen
Drie wollen dekens
een gestikte deken
op het bed eenige gevonden plunjen
Een ledig tonnetje
Twee lapjes nieuw linnen of zeijldoek,

Een wimpel
drie vlaggen
Daar nevens onder een gemak stelletje
Drie witte aarde potten, eenige kruijken, potten en flessen.
Een ledig sluijtmantje
Een ledig valisje
Een koper thee keteltje
Een blekke koffijkan
Een watervaatje
Een blekke doosje met witte suiker
Twee blekke theebussen.

In de vijfde bedstede
Een bed
Een hoofdpeuluw
Een kussen
Een wolfe deken
twee gestikte dekens
Daaronder een ledig kistje

In de zesde bedstede
Een bed
Een hoofdpeuluw
Een kussen
vier wolfe dekens
Een gestikte deken
Daaronder een lantaarn

In de zevende bedstede
Een bed
Een hoofdpeuluw
Een kussen
drie wolfe dekens
Een gestikte deken

Voor deze zeven bedsteden dertien catoene gordijnen
op het bed
Een verrekijker
Eenige zeekaarten
Een liniaal met graden geteijkend

Verder nog in de kajuijt
Een doosje, daar in twaalf messen en tien vorken
zes aarde borden
Drie tinne schotels
Een dito boterkroes
Een aarden vergiet
Een blekke busje
Drie bosjes kaarsen
een aarde bierkroes
wat rommelinge

Een lantaarn
Een blekke hangblaker
Een dito bak voor een lamp
Een blaauw schippersrokje
Een tafeltje
Een spiegeltje
twee koperen kandelaars
Een ijzeren snuijter
Drie ledere stoelen
Een leije
Een zandlooper
Een noteboome bureau
Daar in van binnen een bonte zakdoek, en verders wat rommelinge.
In de eerste lade wat rommelinge
In de tweede lade eenige boekjes
In derde lade een zilvere lepel
Een dito kleijne
Eenig porceleijn theegoed en twee bierglasen
In de vierde lade zeven katoene gordijntjes

Zijnde de kruijtkamer niet geopend, wegens het gevaar om met ligt daar te komen.

Voor de kajuit
Een bedstede, daar in
Een bed
Een hoofdpeuluw
Een kussen
twee wolle dekens
Een gestikte deken
Daar voor een katoene gordijn. daarbij en onder eenige rommelinge

In de kamer agter de kajuijt
In de eerste bedstede
Een matras
Drie wolle dekens
een gestikte deken
Daarvoor een kist geweer

In de tweede bedstede
Een bed
Een hoofdpeuluw
twee kussens
twee wolle dekens
een gestikte deken
een genopte deken
daaronder wat touwwerk en ballast

In de derde bedstede
Een zeijl of fok
Een matras

Een hoofdpeuluw
Een kussen
Vier wolfe dekens
twee ledige krujken en een fles
Daaronder ballast

In de vierde bedstede
Een partij zeijlagie
daarop een kussen en een genopte deken
Daaronder wat zeijlwerk

In de vijfde bedstede
Een partij zeijlagie en twee kussens
Daaronder wat touwwerk

In de zesde bedstede
Een hoofdpeuluw
twee kussens
twee wolfe dekens
twee gestikte dekens
twee rokken
Daaronder wat rommelinge

In de zevende bedstede
Een matras
twee hoofdpeuluwen
Een wolfe deken
Een gestikte deken
Een patroontas met scherpe patroonen
twee blekke theebussen
Daaronder een bak met ijzere coutkogels,
wat blokwerk en rommelinge

Voor de drie bedsteden drie katoenegordijnen;
twee kisten met geladen geweer, degens en patroontassen, dewelke
ieder met Stadswapen in rood lak op vier reepen zeijldoek zijn
verzegeld,
Een kleijn kistje met ijzeren kogels
Een kist met rommelinge
Een dito kleijn kistje
Een scheepsgierter
Op verscheijde plaatsen een partij scheepsbrood

In het ruijm
In de vier bedsteden een partij oud beddegoed
drie kisten met ledige flessen, oude laarssen en
rommelinge
Een nieuwe ledige kist
Een anker
Een partij touwwerk
eenig ledig vaatwerk

In het combuijs
zes kooijen, daar in
een partij oud beddegoed
Een tinne schotel
Een blekke theeketeltje
Een aarden bierkroes
wat rommelinge
vier kisten met ledige flessen

Op het dek
tien ijzere stukken canon op scheepsrolpaarden van voren
twee draaibassen
drie mandjes met eenige kogels en drijfrossen
Een kopere ketel
Een dito pan
twee compassen en verdere scheepsgereedschappen.

Aldus geïnventariseerd binnen
Scheepsboord, op den agtsten November
xoy^e en zestig

Pieter And.^s De Jonge
J.S. Fabricius
Adriaen Kleijman